

«Cioran în Argentina», en Ciprian Vălcan (comp.), *Cioran, un aventurier nemișcat*, All, București, 2016, pp. 124-130 [texto originalmente escrito en francés, en formato de entrevista, traducido al rumano por Cornelia Dumitru].

Cioran în Argentina

Ciprian Vălcan în dialog cu Gustavo Romero

Gustavo Romero (Buenos Aires, 1984) este doctor în Filosofie la Universitatea din Buenos Aires, specializat în filosofie contemporană, în mod deosebit gândirea franceză: Foucault, Cioran, Deleuze. În teza de doctorat a examinat convergențele și divergențele între Michel Foucault și Gilles Deleuze, axându-se pe noțiunea de viață. În prezent este bursier postdoctoral al Consiliului Național de Cercetare Științifică și Tehnică din Argentina (CONICET) și cercetează problematizările privitoare la adevăr și istorie în operele lui Foucault și Cioran. Lucrează ca profesor la Universitatea din Buenos Aires.

1. Cum ați ajuns să cunoașteți opera lui Cioran?

Prima apropiere de opera lui Cioran a fost motivată de dorința mea de a mă înscrie la Facultatea de Filosofie de la Universitatea din Buenos Aires. Aveam 17 ani. Prima carte pe care am citit-o a fost *De l'inconvénient d'être né*, în traducerea spaniolă. În scurtă vreme am început să citesc originalele în franceză, fapt care mi-a permis să constat din proprie experiență forța cuvintelor sale. În orice caz, din lectura făcută la 17 ani am înțeles cu siguranță puțin sau aproape nimic din această carte de Cioran; avea însă un *Stimmung* care m-a sedus și m-a cucerit. Îmi aduc aminte că o profesoară pe care o aveam la vremea respectivă mi-a recomandat să o citesc, cu intenția de a aprofunda, în opinia ei, o „perspectivă nihilistă”. Recomandarea a venit deoarece ea îmi observase interesul pentru temă, însă acest text de Cioran nu făcea parte din lecturile obligatorii prevăzute de programele de învățământ.

Apoi, ca a doua lectură de simplu novice de 17 ani, am ajuns la *Précis de décomposition*. Aceste prime pagini dedicate genealogiei fanatismului m-au zguduit și, mai presus de toate, m-au îndemnat să gândesc cu multă forță. Tânărul care eram pe atunci a găsit în acele pagini o legătură solidă cu autorul lui; de atunci înainte nu m-am mai dezlipit de el. Anii au trecut, iar în perioada formării de grad ca profesor de filosofie și apoi a scrierii tezei de doctorat, lectura *amateur* s-a continuat cu o muncă academică: îl consider pe Cioran un filosof autentic, printre cei mai mari autori din secolul al XX-lea, căruia i se cuvine o

lectură atentă și riguroasă. Deși teza mea s-a concentrat asupra problemei vieții conform filosofilor lui Foucault și Deleuze, Cioran a fost autorul care m-a însoțit mereu în formarea academică (și, de asemenea „în afara” ei). Au trecut cincisprezece ani de la acea primă lectură și sunt absolut convins că nu pot trăi fără să-l citesc pe Cioran.

2. Ce aspecte ale operei lui Cioran v-au atras atenția la o primă lectură și pe care dintre acestea le considerați importante și astăzi?

În linii generale, trei sunt aspectele care m-au interesat la acea primă lectură și pe care le consider foarte importante și în prezent. Primul, problema vitalismului și relația lui cu pesimismul. Cred că e necesară o lectură atentă a operei lui Cioran din perspectiva modului cum privea el existența umană, dincolo de etichetele sau categoriile abstracte de pesimist sau nihilist. Aceste etichete ne împiedică să gândim profunzimea unui filosof care, în ciuda faptului că se văieta de presupusa lui „neproductivitate” ca scriitor, singurul lucru pe care l-a făcut în viață a fost să scrie și scrisul l-a ținut viu. Cioran a scris până când nu l-au mai ținut neuronii. Și în actul de a-și scrie gândurile despre condiția umană, Cioran a adus vieții cel mai mare omagiu pe care i-l poate aduce o ființă vie: a creat sensuri. Sensuri provizorii, dar în ultimă instanță sensuri.

Al doilea aspect pe care îl consider în continuare important este punerea în discuție a fanatismului: clipa în care ideile se transformă în ideologii și gândirea se exprimă prin asasinat și sânge. Putem spune fără exagerare că mare parte din opera lui e o „genealogie critică a fanatismului”. Și astfel revenim la chestiunea vitalismului: viața se trăiește mai bine fără fanatisme. Doar cineva care a iubit cu multă forță viața, în ciuda tuturor obstacolelor ei, poate dedica atât de multe pagini ca să arate în ce fel fanatismul ca perversiune sfârșește înveninându-ne și umplându-ne de moarte.

În ultimul rând și legat de cele două aspecte anterioare, continuă să mă intereseze analiza pe care o face istoriei, luciditatea cu care ne dezamăgește de presupusele virginități pe care utopiile le poartă ca pe niște măști. Cioran ne-a arătat, mai radical decât Spinoza, că speranța utopiei se apropie mai mult de frică, de tirani, de sclavi și de preoți decât de viață.

Un paragraf aparte merită buna dispoziție a lui Cioran, care e extraordinară. Câți dintre cititorii lui nu s-au delectat cu subtilitatea ironiilor sale, ba chiar au izbucnit în râs citindu-l!

3. Ce scriitor din secolul al XX-lea ar putea fi comparat cu Cioran din perspectiva temelor de reflecție și a stilului?

E o întrebare dificilă, fiindcă în răspuns intră în joc preferințele personale și traiectoria fiecărui individ ca cititor, ceea ce l-a emoționat și l-a făcut să gândească. Mi-ar plăcea să spun, în primul rând, că Cioran e un filosof de o originalitate incontestabilă și că nu are egal în ce privește gândirea sa: o filosofie e filosofie în măsura în care nu doar prezintă idei trainice, dar le și exprimă într-un mod unic. Acestea fiind spuse și cu toate excepțiile cazului, consider că în categoria scriitorilor, înțelegând într-un sens general, Fernando Pessoa, îndeosebi cu *Livro do Desassossego*, m-a emoționat și m-a făcut să gândesc într-un fel pe care l-am perceput apropiat de ceea ce îmi provoacă Cioran. Stilul acestei opere și temele pătrunzătoare sale reflecții asupra existenței umane mi se par foarte apropiate de Cioran, deși Pessoa avea un temperament și un stil de viață foarte diferite de cele ale filosofului nostru. Ca să fiu mai precis, aș spune că heteronimul Bernardo Soares mi s-a părut înrudit cu Cioran. Mai ales întrucât Pessoa devenit Soares atestă luciditatea de a vedea realitatea lucrurilor, luciditate rănită de profunzimea simțământului. Este ziua luminoasă a unui tip obosit din cauza insomniei anticipate.

Dacă ar fi să ne limităm temporal la secolul al XX-lea și strict la filosofie, unii exegeți compară anumite lucrări de Cioran cu Wittgenstein, în special cu *Philosophische Untersuchungen*, arătând apropierile dintre ele. Posibil să existe aici idei de explorat și aprofundat în mod productiv, însă în ce mă privește consider că, dincolo de anumite idei care pot fi apropiate, sunt doi filosofi foarte deosebiți și cu moduri divergente de a vedea viața și filosofia, chiar dacă ambii au recurs la scrierea aforistică.

În sfârșit, și în ciuda faptului că stilurile celor doi se deosebesc radical, o cale interesantă de studiu poate fi comparația între Foucault și Cioran, în funcție de două teme: pe de o parte, interpretările date cinismului antic și figurii lui Diogene; pe de alta, problema istoriei. Chestiuni cărora amândoi le-au acordat multă atenție, poate urmând o anumită năzuință nietzscheană.

4. Vi se pare corectă opinia exegeților care îl consideră pe Cioran principalul continuator al lui Nietzsche în secolul al XX-lea?

Nietzsche e ca ființa la Aristotel: se manifestă în multe feluri. De exemplu, datorită metodei genealogice și muncii de arhivist, a interesului său pentru morală și putere, am putea spune că Foucault este unul din principalii continuatori ai filosofului german. În cazul lui Cioran, îndeosebi datorită pasiunii de a gândi condiția umană până la consecințele ultime, datorită textelor sale în stil aforistic și a manierei de a genera gânduri fără necesitatea de a cita autorități din tradiția filosofică, nici de a se sprijini pe referințe externe corecte politic, românul este și el unul din principalii continuatori ai lui Nietzsche.

Oricum, Cioran e un filosof care a căutat mereu să fie unic: niciodată n-a voit să semene cu nimeni, inclusiv dacă luăm în calcul primele sale cărți scrise în română, unde prezența lui Nietzsche e clară și zdrobitoare, atât pe planul ideilor despre morală, cât și în teoria cunoașterii. Ca să fim riguroși, Cioran e continuatorul lui Nietzsche, însă cu năzuința de a-l perfecționa, de a-l înfrumuseța, cu alte cuvinte de a-l transforma. În etapa franceză îl critică și cheamă la judecată pe Nietzsche în măsura în care îl iubește prea mult, însă e o iubire stranie, cu siguranță: îi cere lui Nietzsche ceea ce germanul nu-i mai poate da. În definitiv, Cioran îi cere lui Nietzsche să fie Cioran.

Se vede pe sine ca pe un Nietzsche mai puțin ingenuu, mai matur, cu o cunoaștere mai certă și, la fel de posibil, despuiat de speranță legată de condiția umană, fără expectativele pe care germanul ar fi putut ajunge să le aibă în legătură cu supraomul și „îmbunătățirea” omenirii.

5. Cum este receptată în prezent opera lui Cioran în Argentina?

Până acum cinci ani receptarea s-a realizat exclusiv în literatură și arte. Scriitori celebri ca Ernesto Sábato îl considerau pe Cioran ca termen de referință intelectual, însă din punct de vedere eseist și literar (de pildă paginile pe care argentinianul i le consacră în cartea sa *Înainte sfârșitului*); nu a existat o receptare strict filosofică, nici prin intermediul unei lecturi academice. Compozitorii de cântece rock îl citau des în interviuri și scrieri, mai ales cei care au avut o legătură sau alta cu Spania, ca Andrés Calamaro. Asta ne indică, în termeni generali, o receptare foarte liberă, fragmentară și izolată. Însă recent, în ultimii cinci ani, opera lui Cioran a început să fie introdusă, încetul cu încetul, în mediul universitar. Asta presupune includerea câtorva dintre textele sale în programele universitare

(în studiile de filosofie și istorie) și apariția unor proiecte de cercetare în cadrul Universității din Buenos Aires, al căror inițiator mă consider.

Mi se pare că este foarte necesar, mai ales în Argentina, să realizăm o lectură a lui Cioran din punctul de vedere filosofic, analizându-i opera dincolo de stilul genial pe care-l avea ca scriitor și de extraordinara stăpânire a limbii franceze. Cum s-a întâmplat și cu Nietzsche, care în primele decenii ale secolului trecut era socotit un scriitor de seamă, dar un filosof minor, până când interpretarea dată de Heidegger (trecând peste elementele ei discutabile) l-a consacrat ca filosof central, iar francezi ca Bataille, Blanchot, Foucault, Deleuze ori Derrida l-au plasat pe primul loc al referințelor propriilor opere; la fel, consider că Cioran are nevoie de cititori care să-i studieze opera în detaliu și să-i acorde locul pe care îl merită, între cei mai buni autori din secolul al XX-lea. Asta nu înseamnă că obiectivul este să obținem o „sistemizare” a operei lui, să-l transformăm într-un sistem, adică într-o tautologie, lucru pe care Cioran l-ar fi respins cu vehemență. Cred că trebuie să-l citim în dimensiunea lui mai profundă, în potența sa filosofică, în modul cum palpită pasiunea lui de a gândi cele mai sfârtecătoare probleme existențiale ale condiției umane. Parafrazând faimoasa sentință a lui Foucault despre Deleuze, aș spune: secolul XXI va fi cioranian...

6. Care este interpretarea pe care o dați operei lui Cioran?

Opera lui Cioran a dat oxigen și vitalitate filosofiei în secolul al XX-lea. N-a avut nevoie, cum au făcut alți autori, să se dedice epistemologiei, logicii sau științelor umane ca să facă filosofie. A dat mai mult aer și mai multă viață filosofiei înseși din interiorul filosofiei, sub pulsul său intens, și cu gestul despărțirii constante de ea (faimosul „adio spus filosofiei”). Într-un gest de despărțire constantă de filosofie, Cioran nu a plecat niciodată. Și probabil că cea mai mare obsesie a lui a fost enigma condiției umane, care se ramifică în luciditate, fanatism, insomnie, muzică, istorie. Teme omenești, prea omenești.

Mai mult, Cioran avea o calitate însemnată față de majoritatea filosofilor din secolul al XX-lea: nu gândea numai contra altora; gândea și contra lui însuși. Această „gândire împotriva sa însuși” ar putea constitui cel mai riscant act de onestitate la care poate aspira omul și în special un filosof. De aici forța gândurilor sale care își trezește cititorii; forță care îi face ca, odată treziți, să nu-și mai dorească să doarmă.

Traducere din limba franceză de Cornelia Dumitru